

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Jiří M. Havlík

Jan Bedřich z Valdštejna a jeho spory o daně na turecké války (1682 – 1694)

Univerzita Karlova Praha, Pedagogická fakulta

Praha 2008

Problematika politického a náboženského vývoje v českých zemích v „pobělohorské“ době se stává v současnosti předmětem zvýšeného zájmu doktorandů historických oborů (a jejich generačních souputníků). Budiž hned úvodem řečeno, že podepsaný oponent tuto skutečnost vítá. Rozsáhlá práce Petra Mati o raně novověké aristokracii (v Havlíkově disertaci žel setrvale citovaná pod nepřesným názvem) sice proklamativně „zrušila“ jen zdánlivě neprostupnou periodizační hranici 1620 respektive 1627/28, svým obsahem však současně ukázala, že diskrepance mezi stavem poznání „předbělohorské“ a „pobělohorské“ situace nelze v oblasti praktického historického výzkumu odbourat zdaleka tak snadno jako v rovině verbální a teoretické. Tento fakt dále podtrhuje např. recentní práce Zdeňka Vybírala o politické komunikaci raně novověké šlechty, která v podstatě rezignovala na heuristiku a soustředila se na novou metodologickou optiku při interpretaci již známých a vydaných pramenů.

Naopak, důsledně cestou archivního průzkumu jdou dva recentní badatelské počiny, v jejichž kontextu lze Havlíkovu disertaci posuzovat asi nejkompexněji: monografie Alessandra Catalana o arcibiskupovi Arnoštu Vojtěchovi z Harrachu (2008) a brněnská disertace Petry Vokáčové o aristokracii českých zemí v době vrcholného baroka (obhájená 2007, v současné době připravovaná ke knižnímu vydání). S oběma uvedenými díly spojuje posuzovanou rozpravu jednak snaha o vytěžení co možno nejširší pramenné základny, neomezující se zdaleka jenom na české archivy a knihovny, jednak přihlížení k rozsáhlému (místy až příliš) spektru politických, duchovních, ale i ekonomických a sociálních souvislostí. I když v porovnání s oběma zmiňovanými tituly může vyznívat disertace J. M. Havlíka skromněji, jako „pouhá“ mikrosonda, práce sama ve skutečnosti přináší více, než slibuje její titul. Chytře zvolené „užší“ téma totiž autorovi umožnilo podrobně analyzovat problematiku postojů zástupců kléru a vůbec i celé „české opozice“ na zemském sněmu, a to zvláště ve fiskálně náročných letech (1678-1684, 1692-1694). Kandidát ve svých výkladech prokazuje velmi dobrou orientaci ve složité

strukturované problematice, v jejímž rámci se objevují vedle politické a či ekonomické dimenze také otázky sociokulturní. S ohledem na zvládnutí impozantní pramenné základny je logické, že disertace místy vyznívá jako velmi poučený fundament budoucí biografie Jana Bedřicha z Valdštejna.

Není úkolem tohoto posudku popisovat strukturu předložené disertace ani resumovat její obsah. Omezím se proto na konstatování, že citlivá a kritická práce s prameny, ale i se sekundární literaturou umožnila J. M. Havlíkovi doplnit a místy korigovat tradovaná či zavádějící tvrzení (osobně mě velmi zaujaly např. věcné pasáže o vztazích Valdštejna ke Kircherovi, Matheyovi a Lorrainovi). Chronologické uspořádání s dílčími přesahy považuji za logické a koneckonců i za nejohleduplnější vůči čtenáři. Vedle zajímavých a namnoze dosud neznámých poznatků o politickém vymezování se českého duchovenstva vůči sněmu i vůči centrální vídeňské administrativě považuji za zásadní přínos práce rovněž zhodnocení vývoje církevních záležitostí v Čechách (přesněji: v pražské arcidiecézi a částečně v litoměřické diecézi) v daném období z hlediska vídeňské nunciatury a Vatikánu. Cenné informace přináší práce také o vnitrocírkevních poměrech v zemi (Valdštejnovy relace ad limina, nejednoznačné vztahy mezi Valdštejnem a jezuitu aj.). Zde vyniká důležitost celého spektra „ego-dokumentů“, interpretovaných se znalostí věci a s kritickým nadhledem. Cením si i autorovy sebereflexe: katalog nezodpovězených otázek a přehled dosud nevytěžených pramenů je dokladem badatelské poctivosti a doufám též východiskem budoucího kandidátova bádání.

Po formální stránce se mi předložená disertace jeví jako ucelená a netrpící jinak běžnými neduhy chvatně dokončovaných a na poslední chvíli odevzdávaných prací. Dílčí připomínku mám jen k řazení pramenů a bibliografie, rozdělených do snad až příliš mnoha dílčích oddílů. Drobné překlepy a nepřesnosti v citacích (viz výše) rozhodně nepřesahují rámec tolerance. Věcný, fakty a daty nabitý styl Havlíkova vyjadřování sice neskýtá mnoho potěšení z krásné četby, není však zatížen ani neobratnostmi ve vyjadřování. Jen v podružných pasážích upadá autor místy do mnohomluvnosti a začíná se opakovat; naštěstí to netrvá nikdy dlouho.

Posuzovanou práci s potěšením hodnotím jako nezanedbatelný přínos pro další zkoumání problematiky politických a kulturních dějin 17. a 18. století v českých zemích a v habsburské monarchii. Jiří M. Havlík prokázal schopnost kriticky pracovat s archivními prameny různých kategorií a typů. Široké spektrum

předkládaných poznatků nezachovalo vždy optimální vzájemné proporce, nicméně ústí do logického sledu závěrů, z nichž některé jsou pro speciální historický výzkum klíčové. Disertaci doporučuji k obhajobě a pokládám ji za přesvědčivý a zralý badatelský výkon, plně opravňující k udělení doktorského gradu.

Praha, srpen 2008

Prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.